

ΓΝΩΜΗ

**Τουρκία: ευκαιρίες
και κίνδυνοι**

Του Γ.Κ. ΧΑΡΔΟΥΒΕΛΗ

ΑΝ ΚΑΙ Η ΓΕΙΤΟΝΙΚΗ Τουρκία είναι μια χώρα με αντικρουόμενες κοινωνικές τάσεις, που δύσκολα κατηγοριοποιείται με τους παραδοσιακούς τρόπους κατάταξης, εμφανίζει σήμερα πολλά θετικά στοιχεία, που μπορούν να προσελκύσουν φιλόδοξους επενδυτές. Κύριο ελκυστικό στοιχείο η μεγάλη αγορά της, καθώς ο πληθυσμός της έφθασε τα 72 εκατομμύρια, με το 50% του πληθυσμού να είναι κάτω των 25 ετών, ενώ αυξάνεται με ρυθμό 1,5% τον χρόνο τη στιγμή που στην ΕΕ-15 παραμένει στάσιμος.

Επιπροσθέτως, τα τελευταία πέντε χρόνια, μετά την κρίση του 2001, διπλασίασε το βιοτικό της επίπεδο στα 5.000 δολάρια ανά κάτοικο, ενώ η προοπτική για περαιτέρω βελτίωση είναι ορατή. Η θετική αυτή προσδοκία προέρχεται από τη σταθεροποίηση της οικονομίας που επετεύχθη μετά την κρίση του 2001, αλλά και τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που πραγματοποιούνται με γρήγορους ρυθμούς. Στον τομέα της μακροοικονομίας, ο μέσος ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης τα τρία τελευταία έτη υπερέβη το 7%, ενώ ο πληθωρισμός, που στις αρχές του 2002 ήταν υψηλότερος από 70%, παρουσίασε σημαντική επιβράδυνση υποχωρώντας στο 7,1% τον Ιούνιο του 2004. Τα επιτόκια ακολούθησαν παρόμοια καθοδική πορεία, ενώ πληθώρα ξένων κεφαλαίων εισέρρευσε τα τελευταία χρόνια στις χρηματοοικονομικές αγορές της. Το τραπεζικό σύστημα, που υπήρξε και η αιτία της κρίσης του 2001, αναδιαμορφώθηκε και ο συναλλαγματικός κίνδυνος μειώθηκε, ενώ η κυβέρνηση, που προσφάτως επέφερε δραστική αλλαγή στο ασφαλιστικό σύστημα, προχώρησε σε μια σειρά διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων με αιχμή τις ιδιωτικοποιήσεις, οι οποίες επέφεραν την τελευταία 2ετία 20 δισ. δολάρια. Σε δύο χρόνια έχει πετύχει περισσότερα απ' όσα πέτυχαν οι ελληνικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα την τελευταία δεκαπενταετία.

Οι αισιόδοξοι πιστεύουν ότι η θετική πορεία των τελευταίων ετών δεν είναι αναστρέψιμη και θα συνεχιστεί παρά τη πρόσφατη κρίση στις χρηματοοικονομικές αγορές, που προήλθε κυρίως από το εξωτερικό και η οποία απλώς θα επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης στο 4,5% περίπου και θα ανεβάσει, για εφέτος τουλάχιστον, τον πληθωρισμό στο 10%. Οι ιδιωτικοποιήσεις, για παράδειγμα, δύσκολα ανατρέπονται από οποιαδήποτε μελλοντική κυβέρνηση, ενώ μεταφέρουν σταδιακά και το βάρος της πολιτικής δύναμης μακριά από το λεγόμενο βαθύ κράτος.

Στον αντίποδα, δεδομένου ότι οι μακροοικονομικές επιτυχίες ήταν απόρροια και του γεγονότος ότι η Τουρκία τα τελευταία χρόνια διέθετε μια ισχυρή κυβέρνηση, ενώ οι ισλαμιστές είχαν κίνητρο να επιφέρουν γρήγορα διαρθρωτικές αλλαγές ώστε να σπάσουν την οικονομική εξουσία του κατεστημένου, η πιθανότητα στο μέλλον να επανέλθουμε σε κυβερνήσεις συνασπισμών μπορεί να μεταβάλει τα δεδομένα. Ανίσχυρες κυβερνήσεις είναι πιθανό να προκαλέσουν εκ νέου περιόδους έντονων διακυμάνσεων, που χαρακτήρισαν την Τουρκία για περίπου 30 έτη (π.χ., απότομη πτώση του ΑΕΠ κατά 10%, υποτίμηση 40%, αύξηση επιτοκίων στο 100% κτλ.). Ένας άλλος μεγάλος κίνδυνος είναι να διακοπούν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την ΕΕ. Μπορεί λίγοι στην Τουρκία να πιστεύουν ότι η χώρα τους θα μπει στην ΕΕ, όμως όλοι συμφωνούν ότι η διαδικασία ένταξης αποτελεί μια πυξίδα για την οικονομική και κοινωνική πολιτική, που σταθεροποιεί την οικονομία, εδραιώνει τη δημοκρατία και προσελκύει επενδύσεις. Αν η πυξίδα αυτή αφαιρεθεί, θα επανέλθουμε στο γνώριμο περιβάλλον των έντονων διακυμάνσεων του παρελθόντος, ενώ το κουρδικό ζήτημα οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να επιφέρει ανατροπές.

Οι μακροπρόθεσμοι κίνδυνοι στην Τουρκία είναι μεγάλοι και γι' αυτό οι επενδύσεις απαιτούν προσεκτικά βήματα. Βεβαίως, χωρίς ανάληψη κινδύνου δεν υπάρχει και υψηλή απόδοση, δεν νοείται επιχειρηματική δραστηριότητα. Πρέπει να μάθουμε να ζούμε με τον κίνδυνο, που στην εποχή της παγκοσμιοποίησης δεν μπορούμε να τον αποφύγουμε, μπορούμε απλώς να τον μειώσουμε. Για να μπει η Ελλάδα στο κλαμπ των ισχυρών χωρών, πρέπει να μπορεί να ανταγωνίζεται με τους νέους όρους, που απαιτούν ανάληψη κινδύνου.

Ο κ. Γκίκας Χαρδούβελης είναι οικονομικός σύμβουλος της EFG Eurobank και καθηγητής στο Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Τραπεζικής Διοικητικής του Πανεπιστημίου Πειραιώς.